

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

СИНІКОВА ОЛЕНА МИХАЙЛІВНА

УДК: 330.341.1:656.2

**ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА
ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків - 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській державній академії залізничного транспорту Міністерства інфраструктури України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Дейнека Олександр Георгійович,
Українська державна академія залізничного транспорту, завідувач кафедри менеджменту на транспорті.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Бараш Юрій Савелійович,
Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, завідувач кафедри обліку, аудиту та інтелектуальної власності;

кандидат економічних наук, доцент
Зубенко Вікторія Олексіївна,
Українська державна академія залізничного транспорту, доцент кафедри економіки, організації та управління підприємством.

Захист відбудеться «18» жовтня 2011 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.820.05 Української державної академії залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7, ауд. 3.501.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Української державної академії залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7, ауд.2.209.

Автореферат розісланий «16» вересня 2011 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В.Чорнобровка

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У вирішенні завдань із забезпечення сталого розвитку економіки першочергова роль належить інноваціям, здатними забезпечити безперервне оновлення технічної та технологічної бази виробництва, освоєння і випуск нової продукції. Важливу роль у соціально-економічному розвитку країни відіграє транспортна система, зокрема залізничний транспорт. Займаючи провідне місце у забезпеченні масових перевезень пасажирів та вантажів, працюючи за будь-яких погодних умов, виступаючи значним транзитним коридором, залізничний транспорт України має ряд проблем, які потребують термінового вирішення. Кризові явища в економіці країни, посилення конкуренції з боку інших видів транспорту, критичний рівень зносу основних фондів, значний строк окупності інвестицій, технічне та технологічне відставання українських залізниць від залізниць розвинутих країн викликають необхідність його інноваційного розвитку.

Сьогодні становище залізничного транспорту багато в чому визначається його здатністю адаптуватися до мінливих умов конкурентної боротьби, можливостями здійснювати активну інноваційну діяльність. Успішне функціонування залізничних підприємств, забезпечення їх високої конкурентоспроможності можливе лише на передовій технологічній основі шляхом реалізації ними інноваційної стратегії, успіх якої визначається науково обґрунтованим складанням планів інноваційного розвитку.

Під час впровадження інновацій планування виступає найважливішою функцією управління, адже саме воно об'єднує структурні підрозділи підприємства загальною метою інноваційної діяльності, надає інноваційним процесам односпрямованості та скоординованості. Це дає змогу найбільш повно й ефективно використовувати наявні матеріальні та трудові ресурси, професійно розв'язувати управлінські задачі з інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту.

На вирішення завдань, викладених у дисертації, великий вплив мали праці вчених та спеціалістів з питань стратегічного розвитку транспорту: Ю.С. Бараша, І.В. Белова, А.В. Гриньова, Ю.Ф. Кулаєва, В.І. Пасічника, І.М. Писаревського, В.Г. Шинкаренка, Н.П. Тертишної, М.Ф. Трихункова та інших.

Багато радянських та українських вчених зробили вагомий внесок у дослідження інноваційної діяльності на залізничному транспорті. Серед них І.В. Бессонов, Н.Г. Богомолова, П.В. Брінь, І.В. Воловельська, Б.А. Волкова, В.Г. Галабурда, О.Г. Дейнека, В.Л. Дикань, В.О. Зубенко, О.С. Іванілов, В.П. Ільчук, Л.Л. Калініченко, Б.М. Лапідус, Л.О. Позднякова, Є.М. Сич, Л.О. Українська, Ю.М. Цветов.

В економічній літературі увага приділяється переважно загальним питанням з управління інноваційною діяльністю, а проблема планування інноваційної діяльності підприємств, зокрема на залізничному транспорті, відображена недостатньо та потребує більш детального розгляду. Оскільки

ефективна система планування сприяє якнайшвидшому впровадженню досягнень науки і техніки, зростанню науково-технічного потенціалу підприємства та раціональному використанню наявних ресурсів. Тому дослідження системи планування інноваційної діяльності та обґрунтування напрямів її удосконалення є актуальною проблемою розвитку теорії та практики інновацій на сучасному етапі розвитку залізничного транспорту. Саме цим обумовлений вибір теми, мети та завдань дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до положень таких документів: Концепції та Програми реструктуризації на залізничному транспорті України; Концепції Державної програми реформування залізничного транспорту; Стратегії розвитку залізничного транспорту України на період до 2020 р. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри менеджменту на транспорті Української державної академії залізничного транспорту за темою «Дослідження існуючих систем технологічного провідного та радіозв'язку та техніко-економічне обґрунтування їх модернізації для умов швидкісного руху» (ДР № 0108U007787), особисто автором виконано підрозділ 2.7 «Визначення економічних ефектів на стадіях розроблення, виготовлення та в сфері експлуатації систем ЗАЗ» та підрозділ 2.8. «Визначення витрат на здійснення інноваційного проекту» третього етапу.

Мета і завдання дослідження полягають в обґрунтуванні теоретичних, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо удосконалення системи планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту.

Досягнення зазначеної мети визначило постановку і необхідність вирішення в межах дисертаційної роботи таких завдань:

1. Проаналізувати сучасні тенденції інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту України.
2. Дослідити зміст та структуру планування інноваційної діяльності на залізничному транспорті та виявити аспекти, що потребують удосконалення.
3. Систематизувати види інновацій як об'єкта планування з метою доповнення ознак класифікації на підприємствах залізничного транспорту.
4. Надати рекомендації щодо удосконалення системи планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту.
5. Обґрунтувати вибір системи показників і удосконалити методичний підхід до оцінки організаційно-технічного рівня підприємств залізничного транспорту.
6. Розробити пропозиції щодо удосконалення методичного підходу до оцінки якості праці спеціалістів з точки зору можливості їх залучення до інноваційної діяльності.
7. Запропонувати систему управління інноваційними ідеями співробітників на підприємствах залізничного транспорту.

Об'єктом дослідження є процес планування інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і методичних підходів щодо удосконалення системи планування інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальні та спеціальні методи наукового пізнання: системний підхід – для узагальнення наукових праць з планування та управління інноваційною діяльністю на підприємствах промисловості та транспорту; структурний та функціональний підхід – для систематизації видів інновацій та удосконалення їх класифікації, при вивченні інноваційних процесів та особливостей інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту; статистичне групування та порівняння – при дослідженні існуючого стану транспортної галузі, визначенні сучасних тенденцій та проблем інноваційного розвитку залізничного транспорту; деталізація, групування та узагальнення – при удосконаленні системи планування інноваційної діяльності та оцінки організаційно-технічного рівня підприємств залізничного транспорту; метод експертних оцінок – при удосконаленні методичного підходу до оцінки якості праці спеціалістів; графічний – для оглядового ілюстрування явищ та процесів, які було використано в оглядовій, аналітичній та пропозиційних частинах дослідження.

Інформаційною базою дослідження послужили праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань планування інноваційної діяльності, розвитку науково-технічного прогресу і проблем впровадження його результатів у діяльність підприємств залізничного транспорту. У роботі використовувалися матеріали періодичної преси та довідкова література з зазначеної проблематики, а також законодавчі та нормативні акти України, галузеві нормативні документи, статистичні дані Держкомстату України, Міністерства інфраструктури України, Державної адміністрації залізничного транспорту України.

Наукова новизна одержаних результатів. У результаті виконаного дослідження отримано такі основні результати:

удосконалено:

- систему планування інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту, що, на відміну від існуючої, розроблена на основі системи показників, які характеризують динаміку організаційно-технічного рівня підприємства, враховуючи якість праці спеціалістів та можливість підвищення інноваційної активності персоналу;

- методичний підхід до оцінки організаційно-технічного рівня підприємств залізничного транспорту за рахунок комплексного визначення готовності підприємства до інновацій, що, на відміну від існуючих підходів, розроблено на основі встановлення залежності між показниками з урахуванням ступеня їхнього впливу на загальний організаційно-технічний стан підприємства. Це дозволить виявити резерви інноваційного розвитку та

конкретизувати інноваційні заходи щодо вдосконалення техніки, технології, організації праці, виробництва і управління;

- методичний підхід до оцінки якості праці спеціалістів підприємств залізничного транспорту, який, на відміну від існуючих, розроблено з метою визначення працівників, що мають сприяти успішній інноваційній діяльності, а також надасть змогу керівникам аналізувати соціально-психологічний клімат в колективі, створити необхідне позитивне ставлення працівників до нововведень та планувати кар'єрний розвиток працівників при здійсненні інноваційної діяльності;

- систему управління інноваційними ідеями співробітників, що пристосована для використання при плануванні інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту та дозволить не тільки підвищити інноваційну активність підприємства, а й надасть співробітникам можливість професійного зростання та участі у розвитку підприємства.

дістало подальшого розвитку:

- класифікація інновацій на підприємствах залізничного транспорту, яка доповнена ознаками «за рівнем впровадження» та «за джерелом фінансування», що забезпечує прив'язку до певної інноваційної стратегії, характеризує масштабність інновацій, надає змогу наладити чітку систему фінансування та здійснювати контроль за використанням коштів;

- оригінальна система показників оцінки організаційно-технічного рівня підприємств залізничного транспорту, що, на відміну від існуючих, включає три групи показників: прогресивність і якість техніки та технології; ефективність організації праці, виробництва та управління; якість праці спеціалістів. Це дозволить більш детально визначати напрямки першочергових інноваційних заходів та обґрунтовано планувати інноваційну діяльність.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробленні рекомендацій щодо вдосконалення системи планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту. Застосування запропонованих у дисертації підходів щодо визначення напрямків розвитку підприємств залізничного транспорту на основі оцінки та прогнозування потенційних можливостей персоналу та виробництва сприятиме створенню ефективної системи планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту.

Особистий внесок здобувача. Сформульовані в роботі наукові результати, висновки, рекомендації та пропозиції, а також поняття належать особисто автору і є його науковими розробками.

У наукових роботах, які опубліковані у співавторстві: [3], [5], [6], [11], [14], [20], особистий внесок автора зазначений у списку опублікованих праць в авторефераті. У дисертації використано лише ті ідеї і положення, які є результатом самостійного дослідження здобувача.

Результати дослідження використовуються у навчальному процесі в курсах «Менеджмент на залізничному транспорті», «Економіка залізничного

транспорту», «Стратегічний менеджмент», «Менеджмент організації», «Планування діяльності підприємств залізничного транспорту» тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювалися на міжнародних, всеукраїнських наукових, науково-практичних, науково-технічних конференціях впродовж 2008 – 2011 роках: «Проблеми економіки транспорту» (Дніпропетровськ, ДНУЗТ, 2008-2010 рр.); «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України» (Коктебель, 2008-2009 рр.); «Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інноваційно-інноваційного розвитку в Україні» (Київ, 2008 р.); «Проблеми економіки и управління на железнодорожном транспорте» (Судак, 2008 р.); «Маркетинг і логістика в системі менеджменту пасажирських перевезень на залізничному транспорті» (Київ, 2009р.); «Проблеми економіки и управління на железнодорожном транспорте» (Яремча, 2010 р.); «Сучасні проблеми ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств» (Харків, 2010 р.).

Публікації результатів дослідження. Основні ідеї результатів дослідження представлені в 20 опублікованих працях, з них 11 статей у наукових фахових виданнях обсягом 4,3 друк. арк. Загальний обсяг публікації – 5,1 друк. арк. Автору належить 3,6 друк. арк.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 275 сторінок (з них 178 – основна частина), робота містить 14 таблиць, 21 формулу, 33 рисунки та 22 додатка. Список використаних джерел містить 277 найменувань на 28 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету і задачі, визначено об'єкт та предмет дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення положень, наведено інформацію про апробацію та впровадження отриманих результатів.

У першому розділі **«Теоретичні та методичні основи планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту»** розглянуто теоретичні аспекти визначення інновацій, управління та планування інноваційної діяльності та інноваційного розвитку економіки в цілому і підприємств залізничного транспорту зокрема.

На основі існуючих класифікацій наведено удосконалену класифікацію інновацій на залізничному транспорті, яку доповнено двома ознаками: «за рівнем впровадження» та «за джерелом фінансування», що дає можливість більш повно і чітко конкретизувати напрями інноваційної діяльності на залізничному транспорті, визначити її масштабність, сформувати організаційно-економічні механізми її здійснення та планування, налагодити чітку систему фінансування, оцінити її ефективність та здійснювати контроль за використанням коштів (рис. 1).

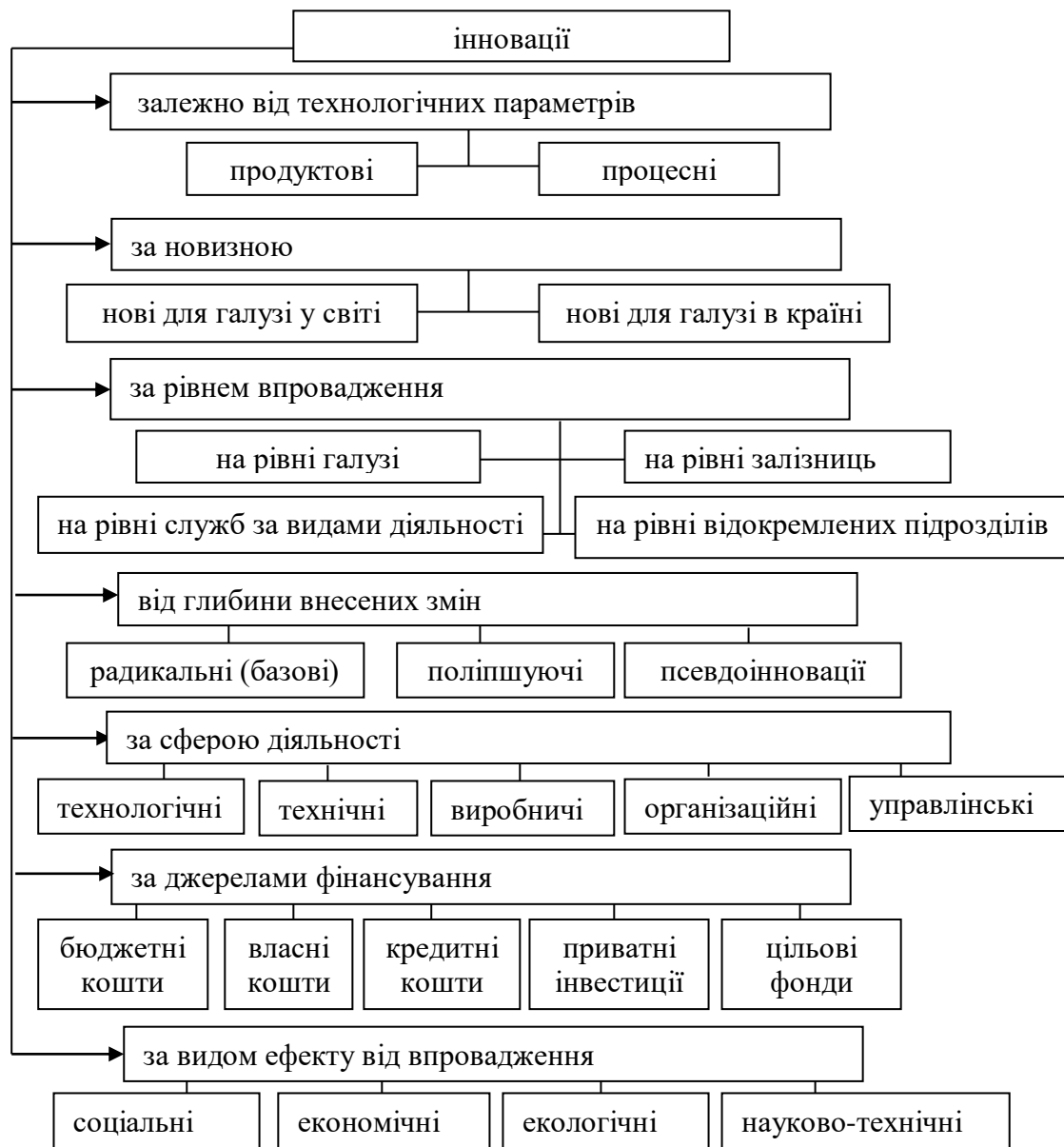

Рис. 1. Класифікація інновацій на залізничному транспорті

Визначено, що планування інноваційної діяльності є невід'ємною частиною інноваційної політики підприємства та держави, що забезпечує раціональне поєднання всіх елементів інноваційного процесу. У той час, як українська економіка намагалася вийти з кризи, застосовуючи традиційні технології, промислово розвинені країни спрямували свої зусилля на створення нової економіки, заснованої на інноваціях. На сьогодні, маючи доволі високий науково-технологічний потенціал, Україна недостатньо використовує його в національних інтересах. Держава більше покладається на ринкові механізми стимулювання інноваційної діяльності, ніж на пряму підтримку. Підвищення ефективності державного регулювання інноваційної діяльності безпосередньо пов'язана з реформуванням діючого законодавства. В Україні сформована законодавча база, яка визначає правові основи розвитку інноваційної діяльності, але в період становлення інноваційної економіки нормативно-правові акти потребують перегляду й удосконалення.

У ході дослідження встановлено, що мінливість технології в залізничній галузі, яка характеризується тривалим життєвим циклом, капіталомістким і фондоемним виробництвом може завдати значний збиток при неправильному прогнозуванні, впровадженні та експлуатації. Саме тому виникає необхідність планування інноваційної діяльності на залізничному транспорті для визначення найбільш пріоритетних напрямків його розвитку.

У другому розділі «Аналіз розвитку залізничного транспорту України» проаналізовано стан інноваційної діяльності в Україні та залізничного транспорту зокрема, досліджено інноваційну політику й особливості планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту.

Зроблено висновок, що при переході України до ринкових умов господарювання інноваційна діяльність не отримала належного розвитку. У розвинених країнах більше половини підприємств займаються інноваційною діяльністю, в Україні ситуація є протилежною (рис. 2).

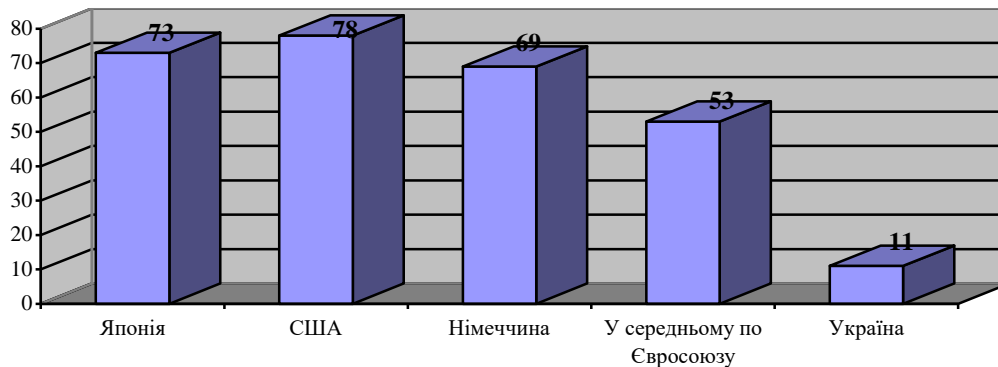

Рис. 2. Частка інноваційних підприємств у деяких розвинених країнах та Україні 2010 р. (% до загальної кількості підприємств)

Найважливішим фактором, що стримує інноваційну діяльність є відсутність достатніх джерел фінансування (рис. 3).

Рис. 3. Розподіл підприємств України за факторами, що перешкоджають впровадженню передових технологій

Проведений аналіз оцінки сучасного стану транспортної системи України показав, що залізничний транспорт у загальній транспортній системі займає провідне місце та забезпечує стабільне задоволення транспортних потреб національного господарства і населення держави. Однак економічна криза, що охопила всі галузі економіки, призвела до різкого падіння обсягів перевезень та позначилася на стані підприємств залізниці, що наближається до критичного рівня. Вихід із ситуації, що склалася, є можливим за рахунок інноваційного розвитку залізничного транспорту.

Зазначено, що на залізничному транспорті досі відсутня окрема стратегія інноваційного розвитку, що створює певні труднощі при здійсненні інноваційних проєктів, визначенні їх пріоритетності та планування. Здійснюються окремі інноваційні проєкти, які, безумовно, мають важливе значення для модернізації та оновлення українських залізниць, проте тільки декілька з розпочатих нововведень за розглянутий період було завершено. Безліч програм та проєктів, їх незв'язаність одне з одним, необхідність значних інвестицій робить перспективу їхнього впровадження значно більш далекою, ніж зазначено в планах, створює ризик залишити їх незавершеними. У цих умовах постає необхідність чіткого визначення пріоритету впровадження інноваційних заходів та їх фінансового забезпечення, що у свою чергу вимагає дієвої системи планування інноваційної діяльності.

Впровадження інновацій на підприємствах залізничного транспорту вимагає адекватних змін у діючих формах і методах організації менеджменту, обумовлює необхідність пристосування персоналу до змін, адже ефективне функціонування підприємств є неможливим без повного забезпечення персоналом відповідної якості та кількості, який готовий позитивно сприйняти інноваційні зміни у своїй роботі.

Не менш важливим у процесі планування є визначення організаційно-технічного рівня підприємства, оскільки він характеризує матеріально-технічну базу та її відповідність інноваціям в усіх сферах виробництва, дає змогу систематизувати інформацію для виявлення резервів прискорення науково-технічного прогресу, можливість визначити найбільш важливі напрямки зі створення і впровадження нової техніки, що в сукупності сприяє вдосконаленню системи планування інноваційної діяльності на підприємствах транспорту.

Пошук конкретних напрямків інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту є достатньо складним та потребує детального, всебічного знання його окремих елементів. Суттєву допомогу в цьому питанні може надати персонал організації, який при правильному управлінні стає джерелом інноваційних ідей. Однак на сьогодні відсутня ефективна система управління інноваційними ідеями співробітників, що створює певні труднощі при визначенні основних напрямків планування інноваційної діяльності.

Таким чином, в умовах обмеженості трудових, фінансових та матеріальних ресурсів набуває значення удосконалення системи планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту. Існуюча система планування не відображає такі важливі аспекти, як визначення

організаційно-технічного рівня підприємства для виявлення інноваційних резервів, оцінка якості праці спеціалістів з метою визначення працівників, здатних до інноваційної діяльності та системи управління інноваційними ідеями співробітників. Вищезазначені фактори мають бути враховані при удосконаленні системи планування інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту.

У третьому розділі «Удосконалення системи планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту» надано пропозиції щодо удосконалення системи планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту, розроблено методичні підходи до оцінки організаційно-технічного рівня підприємств та оцінки якості праці спеціалістів, запропоновано та обґрунтовано необхідність впровадження системи управління інноваційними ідеями співробітників на підприємствах залізничного транспорту.

Удосконалена система планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту зображена на рис. 4.

Рис. 4. Удосконалена система планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту

Основна ідея запропонованої системи планування полягає в тому, що за рахунок визначення організаційно-технічного рівня підприємства вона більш об'єктивно відображає напрямки вдосконалення технічного оснащення, організації та управління виробництвом при розподілі матеріальних і трудових ресурсів, а запропонована система управління інноваційними ідеями дозволяє підвищити інноваційну активність співробітників.

Планування інноваційної діяльності має бути нерозривно пов'язане з аналізом і оцінкою досягнутого організаційно-технічного рівня підприємства, проте слабе теоретичне розроблення окремих методичних питань його оцінки створює труднощі у виявленні резервів для планування інноваційної діяльності. З метою вирішення даної проблеми удосконалено методичний підхід до оцінки організаційно-технічного рівня підприємств залізничного транспорту за рахунок системи інтегрального, синтезуючих, загальних і часткових показників, важливою ознакою угруповання яких є їхня функціональна спрямованість. Виходячи з цього запропонована система показників поділяється на три групи: показники, що характеризують технічний та технологічний рівень; показники, що характеризують рівень організації праці, виробництва та управління; показники, що оцінюють якість праці спеціалістів.

Таким чином, запропонований методичний підхід дозволяє одночасно оцінювати організаційно-технічний рівень підприємства за допомогою інтегрального та синтезуючих показників у цілому і за допомогою загальних і часткових показників оцінювати окремі елементи виробництва та організації праці, виявляючи їх вплив на загальний стан підприємства.

Інтегральний показник організаційно-технічного рівня підприємства (K_{opr}) розраховується за формулою:

$$K_{opr} = \sum_{i=1}^n K_i * a_i, \quad (1)$$

де K_i – синтезуючі показники, що характеризують прогресивність техніки, технології і якість робіт; ефективність організації праці, виробництва й управління та якість праці спеціалістів;

n - кількість показників;

a_i - ступінь впливу синтезуючих показників на інтегральний. Коефіцієнти

a_i визначаються експертним методом ($a_i = 0$ до 1).

Запропонований методичний підхід до оцінки організаційно-технічного рівня підприємства може бути вдосконаленою базою для створення науково обґрунтованого методичного підходу до комплексної оцінки якості праці спеціалістів (рис. 5). Маючи інформацію про якість праці підлеглих, керівники підприємства можуть приймати досить об'єктивні кадрові рішення.

Рис. 5. Схема удосконаленої комплексної оцінки якості праці

Таким чином, удосконалений методичний підхід до оцінки персоналу може дати відповідь на питання про індивідуальну якість праці спеціаліста, можливість його залучення до інноваційного проекту, а також дає змогу керівникам аналізувати соціально-психологічний клімат у колективі та планувати кар'єрний розвиток працівників при здійсненні інноваційної діяльності.

Більшість працівників здатні зробити цінний внесок у досягнення стратегічних цілей підприємства, їх пропозиції можуть розширити діапазон рішень багатьох складних проблем. Проте такі ідеї часто лишаються нереалізованими у зв'язку з відсутністю механізму донесення інноваційних пропозицій до керівників. Пропонована система управління ідеями, що має застосовуватися при плануванні інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту, дозволяє вирішити цю проблему (рис. 6).

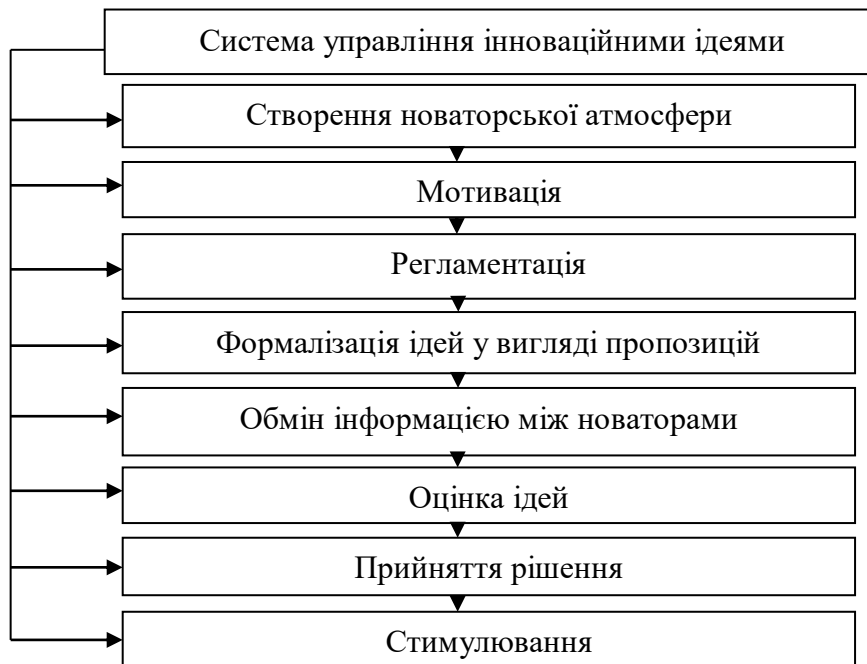

Рис. 6. Етапи системи управління інноваційними ідеями

Система управління інноваційними ідеями дозволяє не тільки підвищити інноваційну активність підприємства, а й дає співробітникам можливість професійного зростання та участі в розвитку підприємства.

Таким чином, удосконалений методичний підхід до оцінки організаційно-технічного рівня з урахуванням якості праці спеціалістів дозволяє виявити нові приховані резерви, визначити важливі напрямки для розроблення та впровадження в плановому порядку інноваційних заходів. А запропонована система управління інноваційними ідеями співробітників сприяє підвищенню інноваційної активності та дозволяє більш ефективно планувати інноваційну діяльність підприємств залізничного транспорту.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі зроблено теоретичне узагальнення, розроблено методичні та практичні рекомендації щодо удосконалення системи планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту. Отримані результати дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Визначено, що в Україні інноваційний розвиток залізничного транспорту визначається не як окремий напрямок, а як складова частина загальної Стратегії розвитку залізничного транспорту, що створює певні труднощі при здійсненні інноваційних проектів, визначенні їх пріоритетності та планування. Розглянуто існуючі інноваційні проекти та зроблено висновок, що тільки декілька з розпочатих проектів за розглянутий період було завершено. Безліч програм та проектів, їх незв'язаність одне з одним, необхідність значних інвестицій робить перспективу їхнього впровадження значно більш далекою, ніж зазначено в планах, та створює ризик так і залишити їх незавершеними. У цих умовах постає необхідність чіткого визначення пріоритету впровадження тих чи інших заходів та їх фінансового забезпечення, що, в свою чергу, вимагає дієвої системи планування інноваційної діяльності.

2. Досліджено, що існуюча система планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту має суттєві недоліки. Інноваційні заходи впроваджуються безсистемно, майже відсутній контроль за виконанням. Ситуація, що склалася, потребує виправлення, адже здійснення інновацій потребує як комплексної оцінки стану підприємства з метою обґрунтованого визначення резервів інноваційного розвитку, так і врахування готовності персоналу до змін, наявності у нього необхідної кваліфікації та здібностей.

3. Систематизовано види інновацій як об'єкта планування та запропоновано удосконалену класифікацію інновацій на підприємствах залізничного транспорту, яку доповнено ознаками «за рівнем впровадження», що забезпечує прив'язку до певної інноваційної стратегії та характеризує масштабність інновацій, та «за джерелом фінансування», що надасть змогу налагодити чітку систему фінансування та контролю за використанням коштів.

4. Надано рекомендації щодо удосконалення системи планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту, особливість якої полягає в тому, що за рахунок визначення організаційно-технічного рівня підприємства вона більш об'єктивно відображає напрямки вдосконалення технічного оснащення, організації та управління виробництвом при розподілі матеріальних та трудових ресурсів, дозволяє визначити спеціалістів, які мають сприяти успішній інноваційній діяльності, а запропонована система управління інноваційними ідеями дозволяє підвищити інноваційну активність співробітників.

5. Обґрунтовано вибір системи показників і удосконалено методичний підхід до оцінки організаційно-технічного рівня підприємств залізничного транспорту. Оцінка резервів інноваційної діяльності за допомогою системи показників, що характеризують організаційно-технічний рівень виробництва та інтелектуальні можливості персоналу, дозволяє планувати інноваційну діяльність підприємства з метою усунення технічної відсталості та підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг, дає змогу оцінювати діяльність окремих працівників і здійснювати ефективну інноваційну політику на підприємствах залізничного транспорту.

6. Удосконалено методичний підхід до оцінки якості праці спеціалістів з точки зору можливості їх залучення до інноваційної діяльності, що характеризує індивідуальну якість праці спеціаліста та можливість його залучення до інноваційного проекту, дає змогу керівникам аналізувати соціально-психологічний клімат у колективі та планувати кар'єрний розвиток працівників при здійсненні інноваційної діяльності.

7. Визначено систему впровадження на підприємствах залізничного транспорту системи управління інноваційними ідеями співробітників, що має застосовуватися при плануванні інноваційної діяльності. Сутність системи полягає в тому, що завдяки цілеспрямованій підтримці керівників, зрозумілій кожному спеціалісту методики визначення кращих інноваційних проектів та форм стимулювання відбувається підвищення інноваційної активності персоналу підприємств транспорту, зростає можливість їхнього професійного зростання та участі в розвитку підприємства. Використання даної системи дозволяє більш ефективно планувати інноваційну діяльність підприємств залізничного транспорту та здійснювати інноваційні проекти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Синікова О.М. Стратегічний аспект інноваційних процесів та можливості їх залучення до національної економіки / О.М. Синікова // Вісник нац. унів. «Львівська політехніка». – 2008. – № 628: Проблеми економіки та управління. – С. 306–311.

2. Синікова О.М. Удосконалення системи оплати праці на залізничному транспорті в умовах реформування / О.М. Синікова // Зб. наук. пр. магістрантів, 2008. – Вип. 90. – С. 59–63.

3. Дейнека О.Г. Методичні підходи до оцінки стійкості транспортного комплексу на базі інноваційного розвитку / О.Г. Дейнека, О.М. Синікова // Вісник Харк. нац. унів. ім. В.Н. Каразіна № 840. – Харків: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2009. – Вип. 70. – С. 141–143. *Особистий внесок*: запропоновано удосконалену класифікацію інновацій на залізничному транспорті.

4. Синікова О.М. Система показників оцінки організаційно-технічного рівня підприємств залізничного транспорту / О.М. Синікова // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-практ. статей. – Х.: УкрДАЗТ, 2010. – Вип. 29. – С. 370–373.

5. Дейнека О.Г. Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю структурного підрозділу залізниці / О.Г. Дейнека, О.М. Синікова, Ю.Б. Нечай // Зб. наук. пр. Української державної академії залізничного транспорту. – Х.: УкрДАЗТ, 2010. – Вип. 112. – С. 197–200. *Особистий внесок*: розроблення пропозицій щодо інноваційно-інвестиційного розвитку структурного підрозділу залізниці.

6. Паламарчук И.В. Проблемы инновационного развития экономики Украины / И.В. Паламарчук, Е.М. Синикова // Науковий журнал Менеджер: Вісник Донецького державного університету управління. – № 1(51). – 2010. – С. 51–54. *Особистий внесок*: розглянуто аспекти, що стримують інноваційний розвиток економіки України, зокрема залізничного транспорту.

7. Синікова О.М. Управління інноваційними ідеями співробітників на підприємствах залізничного транспорту / О.М. Синікова // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-практ. статей. – Х.: УкрДАЗТ, 2011. – Вип. 33. – С. 286–289.

8. Синікова О.М. Удосконалення механізму планування інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту / О.М. Синікова // Інституціональний вектор економічного розвитку: зб. наук. праць МІДМУ «КПУ». – Мелітополь: вид-во КПУ, 2011. – Вип. 4 (1). – С. 80–85.

9. Синікова О.М. Розробка механізму оцінки ефективності праці та мотивації персоналу до інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту / О.М. Синікова // Вісник національного технічного університету «ХПІ». – Х.: ВЦ НТУ «ХПІ». – № 8. – С. 63–67.

10. Синикова Е.М. Совершенствование методики оценки организационно-технического уровня предприятий железнодорожного транспорта / Е.М. Синикова // Бізнес інформ. – Х.: «ІНЖЕК», 2011. – № 4. – С. 75–78.

11. Дейнека О.Г. Дослідження та удосконалення управління персоналом на підприємстві залізничного транспорту / О.Г. Дейнека, О.Ю. Григор'єва, О.М. Синікова // Зб. наук. пр. Української державної академії залізничного транспорту. – Х.: УкрДАЗТ, 2011. – Вип. 120. – С. 126 – 129. *Особистий внесок*: розроблено методичні рекомендації з мотивації та оцінки якості праці спеціалістів підприємств залізничного транспорту.

Матеріали наукових конференцій:

12. Синікова О.М. Проблеми інноваційного розвитку транспортної системи України / О.М. Синікова // Проблеми міжнародних транспортних

коридорів та єдиної транспортної системи України: матеріали 4-ї Міжнар. наук.-практ. конф., (Коктебель, 2-7 червня 2008 р.). – Харків: УкрДАЗТ, 2008. – № 22. – С. 77 – 78.

13. Синікова О.М. Державне регулювання інноваційного розвитку залізничного транспорту / О.М. Синікова // Проблемы экономики и управления на железнодорожном транспорте: материалы 3-й Междунар. науч.-практ. конф., (Судак, 23-27 червня, 2008 р.). – Судак: ЭКУЖТ, 2008. – С. 56 – 57.

14. Дейнека А.Г. Теоретические подходы к оптимизации инвестиционного комплекса региона / А.Г. Дейнека, Л.А. Позднякова, Е.М. Синикова // Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інновативно-інноваційного розвитку в Україні: матеріали міжнар. науково-практ. конф., (Київ, 23-24 жовтня, 2008 р.). – К.: СОПС України НАН України, 2008. – Частина 1. – С. 52 – 53. *Особистий внесок*: доведено важливість планування для ефективного інвестиційного забезпечення.

15. Синікова О.М. Інноваційний розвиток залізничного транспорту України / О.М. Синікова // Проблемы экономики транспорта: материалы 8-й Междунар. науч. конф., (Дніпропетровськ, 16-17 квітня 2009 р.). – Дніпропетровськ: ДНУЗТ, 2009. – С. 65.

16. Синікова О.М. Інноваційний фактор розвитку залізничного транспорту України / О.М. Синікова // Проблемы міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України: матеріали 5-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (Коктебель, 1-6 червня 2009 р.). – Харків: УкрДАЗТ, 2009. – № 27. – С. 66.

17. Синікова О.М. Інноваційний механізм управління пасажирським комплексом на залізничному транспорті / О.М. Синікова // Маркетинг і логістика в системі менеджменту пасажирських перевезень на залізничному транспорті: матеріали 1-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 15-18 вересня, 2009 р.). – К.: ДАЗТУ, 2009. – С. 81 – 82.

18. Синікова Е.М. Оценка экономической эффективности инноваций на железнодорожном транспорте [Электрон. ресурс] / Е.М. Синикова // Проблемы экономики и управления на железнодорожном транспорте: материалы 4-й Междунар. науч.-технич. конф., (21-30 грудня, 2009 р.). – Режим доступу : <http://ekuzt2009.detut.edu.ua/sekcziya-8-menedzhment/115--sinikova-em.html>.

19. Синікова О.М. Оцінка ефективності праці та мотивація персоналу до інноваційної діяльності на основі досягнутого організаційно-технічного рівня підприємств залізничного транспорту / О.М. Синікова // Проблемы экономики и управления на железнодорожном транспорте: материалы 5-й Междунар. науч.-практ. конф., (Яремча, 24-26 листопада, 2010 р.). – Д.: ДНУЖТ, 2010. – С. 234 – 235.

20. Дейнека О.Г. Планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту / О.Г. Дейнека, О.М. Синікова // Сучасні проблеми ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку

підприємств: матеріали 2-ї Міжнар. Наук.-практ. конф., (Харків, 25-26 листопада, 2010 р.). – Х.: ХДТУБА, 2010 р. – Частина 1. – С. 58 – 59. *Особистий внесок*: обґрунтовано необхідність планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту для визначення найбільш пріоритетних напрямків розвитку.

АНОТАЦІЯ

Синікова О.М. Планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за фахом 08.00.04. – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Українська державна академія залізничного транспорту, Харків, 2011.

Дисертаційну роботу присвячено удосконаленню системи планування інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту з метою підвищення ефективності їх функціонування. Для цього проведено комплексний аналіз сучасних тенденцій та проблем розвитку інноваційної діяльності в Україні та на залізничному транспорті, зокрема доведено необхідність інноваційних заходів та розроблено пропозиції щодо удосконалення системи планування інноваційної діяльності.

Реалізація пропозицій передбачає науково-економічне обґрунтування методичного підходу до оцінки організаційно-технічного рівня підприємств залізничного транспорту, який дозволить планувати інноваційну діяльність підприємства та оцінювати діяльність окремих працівників. А запропонована система управління інноваційними ідеями співробітників сприятиме підвищенню інноваційної активності персоналу з метою більш ефективного планування інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту.

Ключові слова: інноваційний розвиток, планування, інноваційна діяльність, якість праці, інноваційна активність, ефективність.

АННОТАЦИЯ

Синикова Е.М. Планирование инновационной деятельности на предприятиях железнодорожного транспорта. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04. – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Украинская государственная академия железнодорожного транспорта, Харьков, 2011.

Диссертационная работа посвящена усовершенствованию системы планирования инновационной деятельности на предприятиях железнодорожного транспорта с целью повышения эффективности их функционирования. Для этого проведен комплексный анализ современных

тенденций и проблем инновационного развития Украины и в частности железнодорожного транспорта, доказана необходимость инновационных мероприятий и разработаны предложения по совершенствованию системы планирования инновационной деятельности.

Анализ деятельности предприятий железнодорожного транспорта показал, что экономический кризис, охвативший все отрасли экономики, привел к резкому падению объемов перевозок и отразился на финансовом состоянии предприятий железной дороги, которое приближается к критическому уровню. Установлено, что основной проблемой является большая степень износа основных фондов, связанная прежде всего с низким уровнем финансирования, что приводит к низким темпам обновления и определяет необходимость инновационных мероприятий для обеспечения эффективного функционирования железных дорог. В этих условиях ограниченности трудовых, финансовых и материальных ресурсов приобретает значение совершенствование системы планирования инновационной деятельности на предприятиях железнодорожного транспорта.

Существующая система планирования не учитывает организационно-технический уровень предприятия и не уделяет достаточного внимания персоналу как ценному источнику инновационных идей. Несовершенная методика определения организационно-технического уровня, отсутствие механизма оценки качества работы специалистов, их низкая инновационная активность и игнорирование этих аспектов при планировании создают определенные трудности для эффективной инновационной деятельности на предприятиях железнодорожного транспорта.

Реализация предложений предусматривает научно-экономическое обоснование методического подхода оценки организационно-технического уровня предприятий железнодорожного транспорта. Предложенный подход позволяет одновременно оценивать организационно-технический уровень предприятия с помощью интегрального и синтезирующих показателей в целом, и с помощью общих и частных показателей оценивать отдельные элементы производства и организации труда и выявлять их влияние на общее состояние предприятия. Оценка инновационной деятельности с помощью системы показателей, характеризующих организационно-технический уровень производства и интеллектуальные возможности персонала, позволяет планировать инновационную деятельность предприятия и оценивать работу отдельных специалистов с целью совершенствования организации инновационной деятельности предприятий железнодорожного транспорта.

Обоснован методический подход к оценке качества труда специалистов с точки зрения возможности их привлечения к инновационной деятельности. Указано, что усовершенствованный подход оценки персонала, предложенный в рамках определения организационно-технического уровня, может дать ответ на вопрос об индивидуальной эффективности труда специалиста и возможности его привлечения к инновационному проекту. Предложенный методический подход позволяет не только выявлять сильные и слабые

стороны отдельных сотрудников, но и дает возможность руководителям анализировать социально-психологический климат в коллективе и планировать карьерное развитие работников при осуществлении инновационной деятельности.

Обоснована необходимость внедрения на предприятиях железнодорожного транспорта системы управления инновационными идеями сотрудников, которая применяется при планировании инновационной деятельности. Внедрение системы управления идеями осуществляется с целью создания эффективного механизма донесения инновационных предложений сотрудников к руководителям. Сущность системы заключается в том, что благодаря целенаправленной поддержке руководителей, понятной каждому специалисту методики определения лучших инновационных проектов и форм стимулирования, происходит повышение инновационной активности персонала предприятий транспорта. Система управления инновационными идеями позволяет не только повысить инновационную активность предприятия, но и дает сотрудникам возможность профессионального роста и участия в развитии предприятия. Использование данной системы позволяет более эффективно планировать инновационную деятельность предприятий железнодорожного транспорта и осуществлять инновационные проекты.

Ключевые слова: инновационное развитие, планирование, инновационная деятельность, качество труда, инновационная активность, эффективность.

SUMMARY

Synikova O.M. Planning of innovative activity of railway transport enterprises. - Manuscript.

Dissertation for obtaining the Candidate of Economic Science degree, speciality 08.00.04. – economics and management of enterprises (by the types of economic activity). – Ukrainian state academy of railway transport, Kharkiv, 2011.

Dissertation is devoted to improving the system of innovation planning in railway transport enterprises in order to improve their functioning. Comprehensive analysis of current trends and problems of innovation activity in Ukraine and on the railways in particular was conducted, necessity of innovative measures was proved and proposals of improving of innovation planning system were designed.

Realization of proposals provides scientific and economic grounds of methodical approach to assessing of organizational and technical level of railway transport enterprises, which enables companies to plan innovative activities and evaluate the activities of individual employees. Proposed system of innovative ideas of employees will contribute increasing innovation activity of the staff for more effective planning innovative activity on the railway transport enterprises.

Keywords: innovative development, planning, innovation, labour quality, innovative activity, efficiency.

Синікова Олена Михайлівна

**ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

08.00.04 – економіка і управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Надруковано згідно з оригіналом автора

Відповідальний за випуск

О.Ю. Гайдук

Підписано до друку _____р. Формат паперу 60x84 1/16. Друк
різограф.

Папір офсетний. Обсяг 0,9 ум. друк. арк. Наклад 100 прим.
Зам. № _____. Безкоштовно.

Видавництво УкрДАЗТ.
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 2874 від 12.06.2007 р.
61050, Харків, майдан Фейєрбаха, 7
Друкарня УкрДАЗТу, 61050, м.Харків, майдан Фейєрбаха,7